

Цебрик О. Є., студентка 311 групи
факультету філології та журналістики
Миколаївського національного університету
ім. В.О. Сухомлинського
Наук. керівник: к.п.н., доцент **Стельмах Н.В.**

МОЛОДІЖНА СУБКУЛЬТУРА ЯК СПОСІБ САМОВИРАЖЕННЯ ТА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА

Постановка проблеми. Надмірно швидкий розвиток суспільства вимагає орієнтації особистості у всіх сферах життя, неординарного підходу до вирішення проблемних питань, оскільки шаблонна система вже є застарілою і у меншій мірі ефективною. Усе це зумовлює необхідність творчої участі в них усіх членів суспільства. Особливої уваги потребують завдання формування всебічно та гармонійно розвиненої особистості, здійснення регульованого та цілеспрямованого комплексного впливу з боку усіх суб'єктів соціалізації підлітків.

На сьогоднішній день залишається невирішеною проблема молодіжних субкультур як факторів соціалізації дитини. Постає гостра суперечність між педагогічним вихованням в школі і вихованням у колективі субкультури. Часто таке виховання є протилежно направленим вихованням у соціумі, зокрема в школі, оскільки здійснюється безпосередній неконтрольований (частіше – негативний) вплив на духовну і фізичну сферу особистості підлітка. Як наслідок, незалежно від суспільства у підлітка формуються асоціальні цінності і погляди на суспільно важливі проблеми.

Згідно з положенням Національної доктрини розвитку освіти України у XXI ст. (ст. 9) “Освіта має активно сприяти формуванню нової ціннісної системи суспільства – відкритої, варіативної, духовно та культурно наповненої, толерантної, здатної забезпечити становлення громадянина і патріота...” [2, с. 4]. На жаль, спрямованість діяльності більшості молодіжних субкультур різниться із завданнями освіти, визначеними в даному державному документі. Вони суттєво впливають або на односторонній розвиток підлітка, або взагалі передбачають формування аморальності особистості. Тому важливим є не лише дослідження становлення молодіжних субкультур, а й їх безпосередній вплив на розвиток особистості майбутнього громадянина.

Питання молодіжних субкультур на сьогодні достатньо не висвітлено, оскільки ця тема є ще малодослідженою. Це пояснюється тим, що більшість молодіжних об'єднань є ніщо інше, як віяння з західноєвропейських країн. Крім того, багато молодіжних субкультур є закритими, і ми маємо змогу побачити лише зовнішні риси їх представників. Проте вітчизняна педагогіка серйозно зацікавилась даним питанням і досягла певних результатів.

Аналіз літератури. Цікавими є праці Волкової Н.П., яка прослідкувала зв'язок молодіжної субкультури із загальною культурою та витоки молодіжних об'єднань. Досить ґрунтовним є дослідження професора Російського державного університету ім. О. І. Герцена Ірини Баєвої [1]. В ньому послідовно викладено факт

існування різних типів молодіжних об'єднань, а також місце молоді в кримінальних субкультурах.

Різні аспекти становлення та діяльності молодіжних субкультур досліджували як вітчизняні науковці, так і зарубіжні: Д. Аусубель, К. Мангейм, М. Титма, С. Фріт; О. Бабосов, В. Бобахо, М. Боришевський, А. Бистрицький, Ю. Давидов, Л. Жуховицький, С. Косарецька, С. Левиков, В. Левічева, Л. Павлішевська, М. Розін, І. Роднянська, С. Сергеев, З. Сикевич, М. Топалов, Т. Щепанська та інші.

На сьогодні науковці більше уваги приділяють дослідженню теоретичних засад молодіжних об'єднань.

Мета статті: розкрити вплив молодіжних субкультур на розвиток особистості підлітка.

Виклад основного матеріалу. Молодіжна субкультура (неформали) – це група осіб (переважно молоді), що мають систему власних цінностей, стильових, мовних, атрибутивних ознак, що кардинально відмінні від загальноприйнятих. Розрізняють такі типи субкультур: 1) за ціннісними орієнтаціями: романтико-ескапістські (хіпі, толкієністи...), гедоністично-розважальні (мажори, репери тощо), кримінальні (гопники), анархо-нігелістичні (панки, металісти, сатаністи); 2) за історичним критерієм: традиційні (хіпі, панки тощо), новітні (толкієністи, готи, емо, металісти тощо) [4].

Частіше всього до молодіжних субкультур вступають підлітки. Підлітковий вік є віком бурхливого дозрівання як статевого, так і психологічного. Для нього характерна нова соціальна ситуація розвитку. Формуються притаманні цій віковій стадії психічні новоутворення, які впливають на розвиток та формування підлітків: почуття дорослості, рефлексія, самооцінка, пошук ідеалу, «Я – концепція», почуття дружби. У підлітків з'являється безліч суперечностей, прагнення до повної просторової і психологічної автономії.

На основі аналізу літератури та нової соціальної ситуації розвитку, можна визначити ряд причин, що спонукають підлітка до вступу до тієї чи іншої молодіжної субкультури.

Перш за все, це незаперечна потреба школяра у спілкуванні з ровесниками. Утворюється група молодих людей, яких об'єднують спільні вподобання та нахили. Саме у ній підліток шукає для себе прототип суспільства і намагається знайти пріоритетні норми та ідеали. Найчастіше підлітків цікавлять музика, стиль одягу, мова, література, засоби самореалізації, самоствердження тощо. Проте представників молодіжних субкультур об'єднують і дещо незвичні для пересічного громадянина речі: атрибутика, власна мова, деякі рухи, дії.

Підліток прагне до самовизначення. Він шукає усілякі можливі способи виділитися серед загалу. Найтиповішими є зміна зовнішнього стилю, вподобань у музиці, що будуть контрастно виділятися на загальному фоні суспільства. В цей час підліток переживає період, коли прагне все спробувати. Часто зацікавленість тим чи іншим молодіжним об'єднанням є проявом саме цього інтересу.

Крім того, в цей час підліток переживає кризу ідентичності, коли він не бажає і навіть боїться бути схожим на інших і знаходить вияв оригінальності в субкультурі.

Зацікавлення певною молодіжною субкультурою може бути спровоковано і самим суспільством. Якщо дитина за своє життя не побачила нічого позитивного в оточуючих людях з тих чи інших причин, то вона буде шукати «позитивні моменти» в угрупованнях, що відмежовуються від цього соціуму [3].

Будь-яка субкультура – спосіб самовираження. Це є позитивним моментом, оскільки підліток може самовиразитися у справі, яка йому до вподоби, тобто самотвердитися. Це якісь нахили в літературі, в стилістичних формах мистецтва даної субкультури, музиці тощо.

В одній із сільських шкіл Миколаївської області в певний відрізок часу навчалися декілька представників неформального об'єднання – готів. Кожен з них вирізнявся фанатичним захопленням літературою, крім того, - писали чудові твори. Захоплюючись музикою, самі мали можливість самотвердитися в різних музичних жанрах. Ці діти часто негативно сприймалися ровесниками і дорослими, тому нерідкістю була їх деяка відстороненість і самотність.

Деякі молодіжні субкультури виступають проти насилля, алкоголю, але при цьому пропагують завдання фізичної шкоди власному тілу і навіть смерті (емо).

Проте є і негативні моменти. Дитина-неформал відлучається від суспільства і розвивається у просторі угруповання. Тобто, практично вся діяльність підлітка спрямована на задоволення потреб своїх однодумців. Це часто дії, зовнішній вигляд тощо, що кардинально різняться і розривають всілякі зв'язки з суспільством, що в майбутньому призведе до асоціалізації [5].

Особливу небезпеку становлять молодіжні субкультури кримінального спрямування (гопники, скінхеди тощо), оскільки передбачають насилля, а нерідко - навіть смерть «неблагонадійних». Крім того, ці угруповання часто тягнуть за собою вживання алкоголю, наркотичних засобів, безладних статевих стосунків.

Підліток переживає депресивний стан, коли залишає субкультуру. Це пов'язано з своєрідною новизною і неадаптованістю в широкому соціумі, яким виступає суспільство. Він залишається без свого маленького соціуму, при цьому не навчився, як поводитися в великому, загальному. В дітей спостерігається стан порожнечі і невизначеності.

Вплив субкультури на особистість підлітка немалою мірою обумовлений дорослими: батьками та особливо педагогами. Від їх сприйняття чи несприйняття неформала залежить ефективність корекції та координації подальших дій дітей в бік власного удосконалення через принципи субкультури, чи їх деградацію під важким психологічним тягарем. Не можна з осудом ставитися до вибору підлітка, оскільки це, скоріш всього, провокуватиме не просто образу, а своєрідне «бойкотування» і відчуження, що може призвести до безповоротної втрати ланки суспільства.

Висновки. Молодіжні субкультури мають різносторонній характер впливу на психіку підлітка. Педагог має виступати в даній ситуації як психолог і зважувати всі «за» і «проти», щоб, по можливості, якщо це необхідно, врятувати дитину, або ж сприяти подальшому розвитку в цікавій їй справі, яка проявилась в «неформаті». І при цьому спрямувати її на добробут суспільства і забезпечення власного психологічного здоров'я особистості.

Список використаних джерел:

1. Баева И. Психология молодёжной субкультуры: риск и перспективы роста / И. Баева // Народное образование. – 2010. – №2. – С. 248-254.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. – К.: Шкільний світ, 2001 – 65 с.
3. Павлішевська Л. В. Нефомали: погляд на проблему / Л.В. Павлішевська // Виховна робота в школі. – 2010. – №7. – С. 30-35.
4. Поняття субкультури. Молодіжні субкультури [Електронний ресурс] // refine.org [сайт]. – Електрон. дані. – К., 2011. – Режим доступу: <http://www.refine.org.ua/pageid-5286-1.html>. - Назва з екрану.
5. Суворова И.Ю. Влияние культуры на формирование неформальных молодежных объединений / И. Ю. Суворова // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – №4. – с. 15 – 19.